

Bø Fiskelag
Haugesagvegen 21
3802 Bø

30.3.16

NVE
Middelthuns gate 29
0368 Oslo

HERREFOSS KRAFTVERK, HØRINGSUTTALELSE KONSESJONSSØKNAD

Høringsuttalelser for Herrefoss kraftverk fyller 30 år i 2016, og første konsesjonssøknad er fra 1983.

Men hva har skjedd med prosjektet disse årene?

- Regulert vannstand er endret fra kote 116 til 115, og elva skal ikke kanaliseres 300m nedstrøms fossen.
- Prosjektet har kun hatt en prisøkning 51 % på 27 år (51,2mill i 1989, 77,5mill i 2016).
- Tidligere planer om fisketrapp er ikke nevnt i søknaden, og minstevassføringen i sju måneder vinterstid er nå kun 0,1m³/s. Minstevassføring i 5 måneder om sommeren er 1m³/s, denne vassføringen er kun drøftet med grunneiere slik at det er mulig å bruke badekulpene.
- Det er laget en god temarapport om biologisk mangfold i 2006, som er oppgradert i 2012 og 2015. Men fagrapporten er laget uten at det har blitt gjort fysiske undersøkelser i elva.
- Det er fremdeles elvemusling, ål og nedstrøms gytende storørretstamme i elva som blir middels til stor negativt påvirket.
- Sundsbarmkonsesjonen er åpnet for revisjon.

Kraftmarkedet har endret seg radikalt det siste 10-året, og det er forventet av Norge har et kraftoverskudd fremover.

Setter en Herrefoss sin produksjon på 16GWh i perspektiv mot hva som skjer ellers i Europa og Norge så produserte Tyskland i 2014 35200GWh solenergi og 52400GWh vindkraft (TU 1/15). Den 6. juni 2014 mellom kl. 13 og 14 produsert Tyskland 24GWh solenergi (Fortum.no). Dette er 150 % mer energi på en time en hva Herrefoss gir på et år.

Oppgradering av eksisterende gamle kraftstasjoner gir ofte 10 % økning. Bare oppgraderingen av Nedre Røssåga kraftverk øker den samlede årlige kraftproduksjonen med 200GWh (Statkraft.no). Bare denne ene oppgradering gir samme produksjon som 12 Herrefoss-anlegg.

Bø Fiskelag ønsker ikke at noe vi ikke har behov for skal ødelegge for noe som vi har behov for. Skadene som denne utbyggingen vi gi står på ingen måte i stil med hva den gir oss av fornybar energi. Bø Fiskelag vil derfor sterkt fraråde utbyggingen av Herrefoss kraftverk.

Men ved en eventuell utbygging må det aksepteres en redusert produksjon på 10-20 % for å opprettholde det biologiske mangfoldet samt vassføring rundt kraftverket hele året.

Bø Fiskelag har ca 800 medlemmer, og formålet med laget er:

- Å fremja og verna om fisket i elvar og vatn.
- Å fremja interesse for fiske og friluftsliv hjå barn og ungdom.

Vi er organisert med et styre samt utvalg for de forskjellige arbeidsområdene.

Det er Elveutvalget som har arbeidet med denne saken, utvalget har følgende medlemmer:

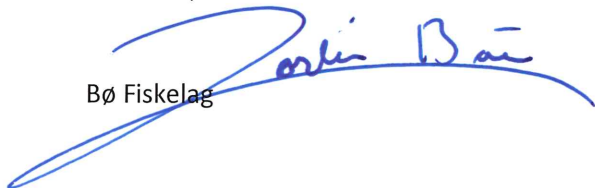
- Sigmund Sevatdal: Dr. PhD. Prosjektleder i VESO.
- Howard Parker: Viltøkolog, Professor emeritus. Høgskolen i Sørøst- Norge.
- Arne Lande: Limnolog. Høgskolen i Sørøst- Norge.
- Svein Mikelborg: Sivilingeniør bygg. Sekretær Bø Fiskelag.
- Alf Hvitsand: Kjentmann i Bøelva. Nestformann og tidligere formann Bø Fiskelag.
- Jostein Bøen: Elektro ingeniør. Formann Bø Fiskelag og leder Elveutvalget.

Bø Fiskelag vil i denne høringsuttalelsen legge vekt på følgende:

- Nedstrøms gytende storørret, elvemusling og ål med avbøtende tiltak, side 3.
- Minstevassføring med avbøtende tiltak, side 4.
- Behov og økonomi, side 4.
- Behandling av andre revisjoner i vassdraget, side 5.

Jostein Bøen

Bø Fiskelag

Nedstrøms gytende storørret, elvemusling og ål

Oppsummering av de middels til store negative miljøkonsekvensene for fisk, fiskehabitat og utøvelse av sportsfiske som står i søknaden er i all hovedsak riktig, basert på dagens kunnskap uten grundige fysiske undersøkelser. Kort oppsummert består konsekvensene av:

- En vesentlig reduksjon i gytehabitat til den nedstrøms gytende storørretbestand i Seljordsvatnet, som er én av bare 7 kjente i Norge. Bevaring av storørretbestandene i Norge og deres kjernehabitat er høyt prioritert.
- Selve dammene vil skape en hindring for oppstrøms vandring ål, men det vil være turbinen som blir en vesentlig dødsfelle for nedstrøms vandrende ål.
- Vannspeilet oppstrøms demningene vil føre til økt bunnslamdannelse, som i tillegg til å ødelegge gytehabitat for ørret, vil skape habitat for fåbørstemark som er første mellomvert til rundormen (nematoden) *Eustrongylides sp.* Denne finnes det forholdsvis lite av i ørreten ovenfor Herrefoss, men er mer vanlig lengere ned i vassdraget der elva er mer stillestående.
- Vannspeilet vil også lage utmerket habitat for ørekyte, som er en mat- konkurrent til ørret. Ørekyte finnes i Seljordsvatnet og hele Bøelva. Dette vil føre til vanskeligere forhold for oppveksten til ørret yngel.
- Pr. i dag er den elvestrekninga som er foreslått oppdemmet, og kulpen under fossen, svært populært blant sportsfiskere, ikke minst blant de som bruker de to campingplasser i nærheten. Området ble også brukt til Norges- cup konkurranse i fluefiske for noen år siden.
- Forekomsten av elvemusling oppstrøms Herrefoss kan være av de beste i elva. Bunnsubstratet synes nå å være gunstig, men vil bli ødelagt ved rolig flytende elv. Direktoratet for naturforvaltning har laget en handlingsplan for å ta vare på elvemuslingen, og målsettinga er å opprettholde bestandene på minimum nåværende nivå.

Temarapporten fra Faun er omfattende og dekker mye, men vi savner bedre undersøkelser om hvordan utbyggingen vil påvirke det totale forholdet på strekningen mellom Herrefoss og Seljordsvatnet med tanke på gyteforhold for storørreten og eksistens grunnlag for elvemusling.

Tilbake i 1989 kom NVE med samme innvendinger om manglende kunnskap om oppstuvning av vatn ovenfor fossen. Eneste endring er redusering av vannstand ned til kote 115. Endringen er i hovedsak pga frykt for grunnvannsbrønnene ved Hagadrag.

Oppstuvningene er i planene ennå, og blir regnet som middels til stor negativ uten at det er utført noen fysiske undersøkelser på strekningen. Det refereres til synfaring 12/8-06 og 8/8-12, samt «ikke gjort egne undersøkinger for fisk, sportsfiske eller søk etter elvemusling».

I konsesjonssøknadens sammendrag står det «det er det øverste partiet som er den viktigste elvestrekningen. Hvordan kan søkeren dokumentere dette?»

Konsesjonssøknaden sier at det ikke er laks i Bøelva på dette partiet (2.6.5). Det er fanget laks ovenfor Oterholtfoss og da er det fri veg videre opp til Herrefoss. Økes fremkommeligheten for laks i Oterholtfoss, så er denne delen lakseførende. Ble det fanget laks i Laksehøl i Seljord for 100 år siden?

Avbøtende tiltak:

- Det må utføres fysiske undersøkelser på hele strekning oppstrøms Herrefoss. Først da kan en være sikker på at ikke utbyggingen fører til vesentlige ødeleggelser for den sjeldne nedstrøms gytende storørreten og den rødlistede elvemuslingen. Forekomsten på opp siden av Herrefoss kan være av de beste i elva (s31)

- Unngå at ål og storørret går tapt i turbinen.
- Høyden på demning senkes for å begrense nivået på vannspeilet og at elva skifter karakter fra strykstrekninger til rolig flytende elv. Økt hastighet på vatnet fører til mindre bunnslamdannelse, og at gyteforholdene og eksistens grunnlag for elvemusling opprettholdes.
DN og Miljødepartementet forslø det samme på 80-tallet.
- Fisk må kunne vandre uhindret forbi fossen, en stenger ikke en produktiv elv i 2016.
Bø kraftverk ville bygge fisketrapp tilbake i 1990.
- Vassføring forbi kraftverket hele året.
DN foreslo 4m³/s i vestre løp på 80-tallet.
- Unngå at sprenging fører til at nitratkonsentrasjon i Bøelva øker.
- Tilrettelegge for nye gyteplasser oppstrøms Hagadrag som erstatning for fire ødelagte/reduerte gyteplasser mellom Hagadrag og Herrefoss.
- Ref konsesjonssøknad 2.2.11, Kjøremønster og drift av kraftverket: «Kraftverket blir i praksis et rent elvekraftverk som vil nyttiggjøre seg av tilløpet til enhver tid».
Det må beregnes hva en endring fra kote 115 til 114 vil gjøre for produsert energi og drift av anlegget. Ved kote 114 blir oppdemning i elva 0 – 0,5 meter.

Minstevassføring

Vi savner en begrunnelse utover det økonomiske for hvordan det er forsvarlig å stenge elva i syv måneder i året. At strekningen som blir påvirket er kort, har ingen betydning når minstevassføring er tilnærmet null. 0,1m³/s hindrer all vandring av fisk og ikke minst for ål på vei nedover. En kan ikke basere slik vandring på tilfeldig overløpsvann.

Minstevassføringen i de fem sommermånedene er satt på bakgrunn av samtaler med grunneiere slik at badekulpene i det vestre løp kan benyttes.

Avbøtende tiltak:

Så lenge det ikke er gjort noen undersøkelser om hva som er tilstrekkelig minstevassføring vil Bø Fiskelag anbefale en minstevassføring på 4m³/s. Dette er i samsvar med DN sine uttalelser på 80-tallet.

Behov og økonomi

I konsesjonssøknaden punkt 2.4 er «fordeler og ulemper» kommentert. Fordelene er vesentlig mindre enn ulempene. Den eneste fordelen må være en mulighet til en begrenset økonomisk gevinst.

I overnevnte punkt skriver søkeren så pent om det store behovet:

- Det forekommer i dag ofte utfall i regionalnettet, og dette kan ofte ha betydelige konsekvenser både for næringslivet og for offentlige og private interesser.
- Årsproduksjonen på hele 16,2GWh skal redde hele verdens klimaproblem.
Overnevnte står ikke helt i stil med punkt 2.2.10 «Nettilknytting»: den beskjedne effekten det er snakk om, ca. 3 MW.

Bø Fiskelag vil oppfordre NVE til å spørre søkeren om hvilken definisjon de har på ordet «ofte». Samt be M-T Energi dokumenter de problemene næringslivet i Bø har hatt de siste ti årene pga utfall i regionalnettet.

Når det gjelder klimapolitikk så er disse 16,2GWh som en dråpe i havet når en snakker om produksjon av fornybar energi i 2016. I tillegg fortsettes utbygging av vind- og solenergi og ikke minst oppgradering av kraftanlegg i Norge i årene fremover.

Samla virkninger for biologisk mangfold er vurdert som middels/store negative. Det er derfor viktig å stikke fingeren i jorda og vurdere hva vi risikerer å miste i forholdet til det søkeren selv kaller «den beskjedene effekten på 3MW».

Siden økonomi er den store drivkraften i prosjektet, så burde åpningen av Sundsbarm- konsesjonen vært nevnt i konsesjonssøknaden for Herrefoss kraftverk.

Når utbyggingen er så avhengig av hver eneste kubikk med vann at en er villig til å stenge elva i syv måneder i året er det helt sentralt at små endringer i Sundsbarm konsesjon vil gi store konsekvenser for økonomien i dette prosjektet.

Behandling av andre revisjoner i vassdraget

Sunsbarm- konsesjonen er åpnet for revisjon. Dette for å få gjennomført revisjon av konsesjonsvilkår knytt til bl. a følgende:

- Tillatelse for Sundsbarm Kraftverk til å foreta regulering og overføring i Flatdalsvassdraget, Morgedalsvassdraget og Dalaåi (Oftevassdraget) i Telemark fylke. Meddelt ved kongelig resolusjon 5. juli 1963.

Hele 20 % av vannet i Sundsbarm kommer herifra. Dersom konsesjonsvilkårene blir endret vil dette føre til at det blir mindre vann til Sundsbarm- magasinet, noe som igjen gir mindre vann i Bøelva.

Regulering av Seljordsvatnet er åpnet for revisjon. Dette for å få gjennomført revisjon av konsesjonsvilkår knyttet til bl. a følgende:

- Manøvreringsreglement for Bø kommunes regulering av Seljordvatn. Fastsatt ved Ministerpresidentens vedtak 19. mai 1944.

Dette gjelder oppdemningen av Seljordsvatnet med 1m. Den ønskes minsket, ref. klager fra grunneiere og campingplasser. Dette fører til mindre magasin for Bøelva, som igjen fører til at det blir vanskeligere å holde minstevassføringa om sommeren. For å opprettholde minstevassføringa må Sundsbarm slippe mer vann om sommeren. Dette fører til mindre inntekter og produksjon for Herrefoss kraftverk. Mer vann ut av magasina om sommeren betyr lavere produksjon til vinteren.

Søkeren kjenner til disse to meget viktige revisjonene oppstrøms Bøelva, men dette er ikke kommentert i konsesjonssøknaden. Små endringer i vilkårene kan føre til endringer i vassføringen i Bøelva, noe som vil ha stor betydning for økonomien for Herrefoss kraftverk

Bø Fiskelag mener det er samfunnsøkonomisk viktig, og ikke minst riktig at hele vassdraget blir behandlet under ett nå som det er fire saker hos NVE i samme vassdraget.

Med tanke på økonomien i prosjektet kan pågående revisjoner oppstrøms i vassdraget komme i stor konflikt med Herrefoss kraftverk.

Å godkjenne Herrefoss kraftverk uten å ta stilling til andre revisjoner lengre oppstrøms i vassdraget MÅ ikke skje i 2016.